

Kemal Arı-Alev Gözcü-Fevzi Çakmak, ***Belleklerde Dile Gelen Bornova (Osmanlı'dan Günümüze)***, Bornova Belediyesi Bornova Kent Arşivi ve Müzesi yay., İzmir 2014, 197 s., ISBN yok.

Giriş

Tarih araştırmaları içerisinde, aslında geniş kapsamlı anı derlemeleri sayılabilecek olan sözlü tarih çalışmaları özellikli bir yer tutmaktadır. 'Sözlü tarih' konu olarak genel tarih araştırmaları ile ilgili olmakla birlikte çeşitli yönleriyle kültür tarihçiliği, halkbilim (halkiyat, folklor), sosyal antropoloji, etnografi, müzikoloji gibi akla gelebilecek pek çok disiplinin ilgi alanına dâhildir. Bu alan sadece tarihçiler için değil, sosyal bilimlerin diğer dallarıyla birlikte basılı veya internet gazeteciliği, belgeselcilik, nehir söyleşi gibi çalışmaların da konusunu oluşturmuştur. Olaylara ve toplumlara yön vermiş kişilerin hatıralarının derlenerek yayınlanmasının yanı sıra yerel ölçekte bakıldığında, bir kentin geçmişinde yer edinmiş kişilerin/hemşerilerin anılarının kayıt altına alınması ülkemizde yakın zamanlarda ilgi duyulan entelektüel etkinliklerinden birisi olmuştur. Bu alan aslında "sıradan insan" olarak nitelendirilen hepimizin yaşamıdır ve bir bakıma yanı başımızdaki tarihtir¹²⁹. Kamuoyu merak ve ilgisinin artışı doğrultusunda gelişen şahsi girişimlerle birlikte kurumsal anlamda kent arşivi kuran veya oluşturmaya gayret eden yerel yönetimlerin bu konuda faaliyet göstermeye başlamaları ve kaynak ayırmaları da ilginin artmasının nedenlerindedir.

Esere Dair

Tanıttığımız eser Bornova Belediyesi'nin bünyesinde kurmuş olduğu Bornova Kent Arşivi ve Müzesi'nin yayınıdır¹³⁰. Prestij yayın olarak kalın kâğıda renkli, resimli basılmış kitap, ciltli ve şömilizdir. Kitabın konusunu teşkil eden çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün öğretim üyeleri Prof. Dr. Kemal Arı, Yrd. Doç. Dr. Alev Gözcü ve Yrd. Doç. Dr. Fevzi Çakmak'ın imzasını taşımaktadır. Kitapta, Kent Arşivi adına seri yönetiminin Deniz Bircan, kitap editörlüğünün İbrahim Ethem Koca tarafından gerçekleştirildiği

¹²⁹ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, Çev. B. Bülent Can-A. Yalçınkaya, İstanbul 2001.

¹³⁰ Bornova Belediyesi'nin kurumsal internet sitesinde (<http://bornova.bel.tr>) yer alan Kent Arşivi ve Müzesi'nin sayfası için bkz. bkam.bornova.bel.tr (Erişim 13.12.2015)

belirtmiştir. Eserin, 2012 yılı sonlarında resmen faaliyete geçen Kent Arşivi ve Müzesi'nin ilk yayını olma özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Bunun ardından eserin hazırlayanlarından Kemal Arı'nın Bornova'yla ilgili bir başka çalışması da Kent Arşivi tarafından yayınlanmıştır¹³¹.

Yayının Kapsam ve İçeriği

Kitap, Belediye Başkanı Prof. Dr. Kamil Okyay Sındır (2009-2014)'ın *sunuşu* (s. 7) ile başlamaktadır. Sunuşa, kitabın arka kapağında tanıtım yazısı olarak da yer verilmiştir. Başkan yazısında, Bornova'nın 8.500 yıllık geçmişini vurgulayarak Yeşilova Höyüğü'nden itibaren sırasıyla kentin belirgin kültürel öğelerine değinmiştir¹³². Şehir merkezinde bulunan Dramalılar Köşkü'nde faaliyet gösteren Kent Arşivi ve Müzesi'nin kuruluşuyla birlikte arşiv çalışmalarına öncelik verdiklerini belirtmiştir. Kentlilik bilincini arttırma gayreti içinde olduklarını kaydederek çalışmalarını; *“Yazılı arşiv çalışması için hem resmi arşivlerden belgeler hem de Bornovalılardan belge niteliği taşıyan evraklar toplandı. Bunun yanında Bornova özelinde İzmir'in geçmişine tanıklık etmiş 150 kişiyle kapsamlı söyleşiler gerçekleştirildi”* sözleriyle özetlemiştir. Son olarak kent için büyük önemi olduğunu düşündüğü kitabın, belediyenin katkılarıyla, adı geçen üç öğretim üyesi tarafından var edildiği için teşekkürlerini sunmuştur.

Yazarlar kaleme aldıkları *önsözde* (s. 9-13) yürüttükleri çalışmanın çerçevesini çizerek genel olarak tanıtımını şu satırlarla yapmışlardır (s. 11-12):

“Başta Bornova'nın merkezi olmak üzere; Bornova'ya bağlı belde ve köylere kadar uzanan derin araştırmalar yapılarak, tek tek kimlerle söyleşi yapılabileceği belirlendi. Bir çalışma yöntemi ve programı oluşturularak, kimlerle ne zaman görüşmeler yapılacağı, her bir görüşmede kimlerin görev yapacağı en küçük ayrıntısına kadar saptandı. Alınan randevular üzerine, her türlü doğal zorluğa karşın; en ıssız köylere kadar gidilerek, kişilerle görüşüldü; belleklerinden süzülüp gelen tanıklıklar kayıt altına alındı. Bu çalışma sırasında hem görüntü hem de ses kayıtları alındı. Söyleşilerin her biri

¹³¹ Kemal Arı, *Bornova ve Balkanlar'dan Göç (Göçün Kent Kimliğine Etkileri Üzerine Kimi Saptamalar)*, Bornova Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi yay., İzmir 2014.

¹³² Başkan yazısında; *“Batı Anadolu'nun en eski çarşısı özelliğini taşıyan Büyük Çarşı”* gibi herhangi bir kaynaktan desteklenemeyecek, tarihsel açıdan iddialı bir görüşüne de yer vermiştir.

fotoğraflandı. Kişilerin elinde, kente ve yaşadıkları mekanlara ait, eski dönemleri anımsatan kimi görsel belgeler varsa, onların kopyaları alındı. Bunlar tek tek envanterlere geçirildi. Böylece Bornova'nın geçmişine ilişkin gözlemleri ve pek çoğu unutulmuş gelenekleri ve değerleri su yüzüne çıktı. Ardından bu görüntü ve ses kayıtlarından hareketle yapılan söyleşiler başka çalışanlar tarafından tek tek ve bire bir deşifre edilip, bilgisayar ortamında yazıya döküldü. Her bir kişinin temel bilgilerini içeren ve üzerinde numaraları olan formlara; bu görüntü ve ses dosyaları, deşifre edilmiş söyleşi dosyaları eklendi. Ve söyleşi yapılan 150 kişinin adları üzerinden bir dizin/indeks oluşturuldu. Böylece günümüz ve gelecek araştırmacılarının yararlanacağı kentte yaşayan kişilerin belleklerinden günümüze yansıyan tanıklıklardan yararlanabileceği bir arşiv ortaya çıktı. Binlerce sayfadan oluşan bu transkriptler; kentin kültürü, tarihi ve kent kimliği üzerine araştırma yapacak, kentin bu yönlerini merak eden kişiler için son derece önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır..."

Yazarların sözünü ettiği çalışmanın aşamaları ve hedefleri son derece ideal olmakla birlikte henüz elde sadece bu konuda yapılmış tek yayının varlığı göz önünde bulundurulduğunda kapsam, nitelik ve yeterliliği hakkında tam manasıyla fikir sahibi olabilmek mümkün değildir. Ayrıca, dikkat çeken bir hususu da hemen belirtmek gerekir: Yazarlar, derin araştırmalar sonucunda tespit edilen isimlerle her türlü doğal zorluklara rağmen en ıssız köylere giderek görüştüklerini kaydetmişlerdir. Ancak, Bornova'ya bağlı beldelerin (belediye ?) hangileri olduğu, oniki köyünün (şimdi Bütünşehir Yasası'yla mahalle statüsünde) varlığını bildiğimiz Bornova'nın en ıssız köylerinin hangileri olduğu ve 2014 yılında buralara ulaşımındaki her türlü doğal zorluklarla neyin kastedildiği de sanırsız okuyucular için ilginç bir merak konusu olacaktır.

İçindekiler veya planının bulunmadığı kitap bölümlere ayrılmamıştır. Başlıklar altında verilen kısımlardan ilki "Dünden Bugüne Bornova"dır (s. 15-51). Bu kısımda eskiçağlardan Cumhuriyet'in ilk yıllarına uzanan tarihsel süreç konu edinilmiştir. Bu geniş kısım sadece dokuz dipnot ve alıntılarla kaleme alınmıştır. Ne var ki, açıklayıcı dipnotlar verilmeden, atıf yapılmadan, kaynaklar bibliyografyada gösterilmeden bilgi aktarımlarında

bulunulmasının veya popüler yayın olduğu gerekçesiyle verilmiş gibi yapılmasının büyük problemler doğurduğu görülecektir.

Yazarlar, sözlü tarih çalışmasından derlemelerden oluşturulan bu kısımda söyleşilerden elde edilen bilgilerden hareketle Bornova'ya ilişkin genel bir bakış hazırlamışlardır. İlk olarak *"Yüz Yıl Önceden Bugüne: Bağlar, Bahçeler İçindeki Bornova"* (s. 53-77) başlığı altında Bornova'nın demografik yapısı, kent merkezindeki lokantalar, halkın geçim kaynakları, elektrik, sulama, sebze-meyve halleri, ulaşım, tren gibi konulara değinilmiş, Bornova'nın dikkat çekici ürünlerinden olan bamyaya ve misket üzümü, zeytin/zeytinyağı, tütün ve diğerleri hakkında bilgiler verilmiştir.

"Bir Zamanlar Çarşı Pazar: Alışverişler; Meslekler ve Yaşam Kavgası" (s. 79-100) başlığı altında kent merkezindeki ticari hareketliliğin kaynağı olan esnaf ve zanaatkârlar, kahvehaneler, evler ve çarşılar üzerinde durulmuştur. *"Avcılar ve Avcılık..."* (s. 101-106) bölümünde 1937 yılında kurulan Avcılar Kulübü/Derneği ile avcılık faaliyetlerinin yanı sıra Bornova'nın doktorları ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. *"Yoksulluk Diz Boyu"* (s. 105-115) başlıklı bölümde, II. Dünya Savaşı ve sonrasına ilişkin anılardan bir derleme yapılmıştır.

"Üniversite Kenti Olmak" (s. 117-119) başlıklı çok kısa sayılabilecek bölümde Ege Üniversitesi'nin kuruluşu ile Atatürk'ün 1933 ve 1934 yıllarındaki Bornova ziyaretlerine değinilmiştir. *"Toplumsal Yaşam; Bayramlar ve Şenlikler"* (s. 121-136) başlığı altında kentte yaşayan Gayri Müslimler hakkında bilgiler verilerek toplumsal yaşam içindeki yerleri ve Türklerle olan ilişkilerine dair alıntılar yapılmıştır. Burada ayrıca Bornova'nın ünlü delilerine yer verilmiş ardından hamam geleneği üzerinde durularak yemek ve börek kültürüyle gündelik yaşama ilişkin çeşitli unsurlar değerlendirilmiştir. *"Spor"* (s. 137-143) başlığı altında ise Bornova'daki sportif faaliyetlerle birlikte golf kulübü hakkında bilgiler sunulmuştur.

"Sözlü Tarih Yapılan İsimlere Soru: Bornova Deyince Akla Gelenler" (s. 145-191). Burada, sözlü tarih çalışması kapsamında kendisiyle söyleşi yapıldığı belirtilen yüzelli kişinin yukarıdaki soruya verdikleri yanıtlardan oluşturulmuş kısa alıntılara yer verilmiştir.

Kitaba son olarak *"Kaynakça"* (s. 193-197) olarak toplam yirmidokuz kitap/makale künyesinin bulunduğu bibliyografik liste eklenmiştir.

Belleklerde Dile Gelen Bornova Üzerine

Aşağıdaki satırların, Osmanlı tarihçisi sıfatıyla çalışmaya bir katkı olmak üzere kaleme alındığını, kısacası, meslektaşlarımızın uzmanlık alanlarına saygı göstermekle birlikte, birkaç örnekle bazı hususlara dikkat çekilmesinin amaçlandığını peşinen ve açıkça ifade etmek yerinde olacaktır.

a. Yönteme Dair

Akademiye mensup kişilerin kaleme aldıkları eserlerde bilimin çalışma disiplininin temel ilkelerine riayet edilmesinin beklenmesi doğaldır. Bu konuda, öncelikli olarak, yapılacak bir çalışmada önceki çalışma ve yayınların görülerek zikredilmesinin olmazsa olmaz bir bilimsel yöntem gerekliliği olduğu herkesçe bilinmektedir. Üzüntüyle belirtilmelidir ki, bu çalışmada Bornova tarihi ile ilgili klasik niteliğindeki yayınların görülmediği/kullanılmadığı ya da zikre değer bulunmadığı anlaşılmaktadır. Örnek vermek gerekirse, dilimizde Bornova'ya dair ilk müstakil yayın olarak kabul edilebilecek, yazarının araştırmalarının yanı sıra kendi gözlem ve bilgilerine de yer vermiş olması dolayısıyla kent tarihi açısından son derece kıymetli bir eser olan Cemal Saran'ın 1970 yılında yayınladığı kitaptan haberdar olunmadığı anlaşılmaktadır¹³³. Aynı şekilde Bornova'yı konu edinen ve Belediye tarafından da yayınlanmış olan Hasan Mert'in doktora tezine ilişkin de bir kayıt yoktur¹³⁴. Bornova üzerine yapılmış ilk akademik çalışma olan bu eserde yazarının Bornovalılarla yaptığı sözlü tarih çalışmalarına yer verdiğini de özellikle belirtmek gerekir. Ayrıca, Bornova ile ilgili üç kitap yayınlayarak kentlilik bilincinin oluşumunda büyük emeği geçen, Bornova'da Bornova tarihi denildiğinde ilk akla gelenlerden olan Hasan Arıcan'ın eserleri de, kendisiyle söyleşi yapılmasına rağmen, zikredilmemiş, basılı anılarına değinilmemiştir¹³⁵. Bu noktada, yazarların ufak bir literatür taramasıyla tespit edebilecekleri, ilçe

¹³³ Cemal Saran, *Bornova*, Bornova 1970.

¹³⁴ Hasan Mert, *Sosyal, Siyasal ve İktisadi Yönleriyle Bornova 1923-1981*, E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, İzmir 2002. Tezin yayımı; *Geçmişten Günümüze Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yönleriyle Bornova*, Bornova Belediyesi Kültür Yay., İzmir 2008.

¹³⁵ Hasan Arıcan, *Bornova Albümü*, İzmir 1999; *Bornova Köşklere Gezinler ve Anılar*, İzmir 2003; *Bornova Tarihinden Yapraklar*, İstanbul 2009. Yazarın kısa yaşam öyküsü ve eserleri hakkında bkz. Vehbi Günay, "Hasan Arıcan ve Bornova Araştırmaları", *I. Bornova Araştırmaları Sempozyumu, 5-6 Kasım 2014, Bildiriler*, Haz. M. Akif Erdoğan, İzmir 2015, s. 233-249.

topraklarında bulunan Ege Üniversitesi'nde gerçekleştirilen kültür envanteri ve sözlü tarih çalışmasını da katkı olarak kaydetmek yerinde olacaktır. Edebiyat Fakültesi'nin Arkeoloji ve Tarih bölümlerindeki bir kısım öğretim üyesi tarafından yürütülen 'İzmir İli Kültür Envanteri Araştırma Projesi-I Bornova-Kemalpaşa' başlıklı proje Türkiye Bilimler Akademisi'nin Türkiye Kültür Sektörü (Tüba-Tüksek) programı kapsamında desteklenmiş olup büyük bölümü sözlü tarih çalışmasıdır¹³⁶. Mevcut çalışmalar ve anı yayınlarıyla ilgili daha fazla söz söylenebilecekse de maksadı aşacağından sarf-ı nazar edilmiştir¹³⁷.

Bunların yanı sıra, şüphesiz internet dünyasında da çeşitli özel site veya bloglarda kentin geçmişine ilişkin pek çok anı, belge ve fotoğrafın yayınlanmış/yayınlanmakta olduğu da bir gerçektir. Hatta internetteki satış sitelerinde Bornova'yla ilgili her türlü materyal kamuoyuna açık durumdadır. İlgili bütün malzemenin derlenmesinin ise şüphesiz kent arşivi gibi kurumsal çatı altında takibi gerektirdiği açıktır. Söz buraya gelmişken bir hususu daha belirtmek yerinde olacaktır: Kitapta, kentte faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütü olup Kent Arşivi'nin hemen karşısında bulunan Bornova Sevdalıları Derneği'nin faaliyetleri ve özellikle kamuya açık bir sözlü tarih çalışması gerçekleştirerek "Bornova'nın Çınarları Konuşuyor" başlığı altındaki söyleşilerinden de haber verilmemiştir¹³⁸.

Yukarıda kısaca değinilen hususlarla birlikte, belirli bir görevi üstlenmiş akademik unvanlı kişilerce sadece söyleşilerle ilgili "sınırlı-sorumlu" bir faaliyet gerçekleştirildiğinin ileri sürülmesi kanaatimizce geçerli bir mazeret teşkil etmeyecektir. Ayrıca, öncekileri yok sayarak veya zikretmeyerek çalışmanın ilk defa yapıldığı izleminin yaratılması da etik değerler açısından uygun olmayacaktır. Metodik bağlamda konuyla ilgili tespitleri uzatmak mümkünse de meramın ifade edilebildiği düşüncesiyle bu kadarıyla yetinilmiştir.

¹³⁶ A. Çilingiroğlu-Z. Derin-S. Sürgevil, *İzmir İli Kültür Envanteri Araştırma Projesi-I Bornova-Kemalpaşa*, Tüba-Ege Üniversitesi. Proje No: 2003 EDB 001 Yayınlanmamış Proje Çalışması, Bornova 2006.

¹³⁷ Bornova tarihi hakkında kaynaklar ve mevcut yayınlarla ilgili kısa bir deneme için bkz. bkz. Vehbi Günay, *Bornova Osmanlı Kitâbeleri*, Bornova 2013, s. 3-5.

¹³⁸ Bornova Sevdalıları Derneği, dernek merkezindeki 'Bornova'nın Çınarları Konuşuyor' başlıklı seri toplantılarında ayın konuğu olarak bir Bornovalı ile kamuya açık söyleşiler gerçekleştirmiştir. Bu konuda bkz. www.borsev.org.tr. (Erişim: 22.04.2014)

b. Dikkat Çekici Bazı Hususlar

Bu başlık altında kitap içerisinde tesadüf edilen bazı bilgi ve ifade hususiyetlerine değinilmiştir. Böylelikle, hata ve eksikliklerin yeni yayınlarda tekrarlanmaması, kitap okuyucusu Bornovalıların, tarihseverlerin ve genç nesillerin dikkat çekilen noktalar dolayısıyla yanlış bilgilenmelerinin önüne geçilmesi, ayrıca tarihin eline bırakılacak kaynakların doğru oluşturması bağlamında naçizane bir katkı sunulması amaçlanmıştır.

1. Yazarlar, 'Dünden Bugüne Bornova' başlıklı kısımda Bornova'nın XI. yüzyılda Türk egemenliğine geçişi ve izleyen yüzyıllardaki durumuyla ilgili satırlardan sonra; *"Bu tarihlerde Bornova'nın durumu ile ilgili bir bilgi yoksa da; 16. Yüzyılda Bornova'nın İzmir'e bağlı bir kaza olduğuna ilişkin kayıtlara rastlamaktayız"* değerlendirmesine yer vermişlerdir. Ancak, bu yüzyılda Bornova, yazarların belirttiği gibi, bir kaza (Osmanlı kadılık merkezi) değil orta ölçekli bir köydür. Arşiv kaynaklarına göre, 1528'de İzmir'in beş mahalleli yaklaşık toplam 1.300 kişilik nüfusuyla daha çok büyücek bir kasaba olduğu göz önünde bulundurulduğunda Bornova da yaklaşık 268 kişilik nüfusuyla haftada bir kez pazar kurulan bir köy görünümündedir. Hatta, bilindiği üzere, büyük gelişim ivmesine rağmen Bornova, sonraki yüzyıllarda yönetsel olarak hep İzmir'e bağlı nahiye statüsünde kalmış ancak 1957 yılında (7033 sayılı yasayla) ilçe olmuştur.

2. Yazarlar, *"Kâtip Çelebi 17. Yüzyıl'ın bilgilerinden ve seyyahlarından biridir."* (s. 26-27) hükmüyle birlikte onun *Cihânnümâ* adlı ünlü eserindeki Bornova'yla ilgili bilgiye atıfta bulunmuşlardır (s. 28):

"Kâtip Çelebi'nin Bornova için 'derya kenarında bir küçük kasaba' deyiminden de anlaşıldığı gibi, İzmir Körfezi henüz sonradan ortaya çıkacak yoğun alüvyon toprağı ile dolmadan önce; Bornova kıyılarına kadar uzanıyordu. Kentin genel olarak coğrafyası göz önüne alındığında ve daha sonraki yüzyıllarda gerek yerli ve gerek yabancı kaynakların ve özellikle de gezginlerin tuttuğu notlara bakıldığında, bu bilgi hiç te abartılı değildir. Nitekim bu anlatımlardan, sözü edilen yüzyıllarda, Bornova merkez yerleşiminin denize yakın bir noktada, yüksekte kalan bir coğrafik yapı üzerinde kurulduğu ve denizden kopuk bir özellik taşımadığı anlaşılmaktadır."

Tarih yazarken kaynak kullanmak, kullandığı kaynağı eleştirel gözle değerlendirmek ve bu kaynağı veya alıntıyı zikretmenin akademisyen

zorunluluğu olduğunu tekrar hatırlatmaya gerek yoktur. Ayrıca, kaynak gösterilerek atıf yapılan alıntılarla birlikte uzman görüşü isteyen konularda da hassasiyet gösterilmesi şarttır. Kâtip Çelebi (ölümü 1657)'nin eserinin baskı nüshasında Bornova'ya ilişkin bu bilginin yer aldığı doğrudur. Ne var ki, İzmir ve Bornova'yı görmediğini bildiğimiz bir diğer adıyla Hacı Halife'nin yazdığını destekleyecek kaynak ve seyahatnamelerin kayıtları ayrıca ve özellikle değerlendirilmelidir. Bu anlamda, İzmir'e ulaşım için kullanılmak üzere Bayraklı'da iskelesinin bulunması Bornova'yı deniz kenarına götürmeye yeterli olacak mıdır sorusunu cevaplamak gerekecektir. Açıklaması yazarlarına ait olmak üzere, bu satırların okuyucularının 17. yüzyılda denize yakın bir "nokta"daki Bornova'yı nasıl tahayyül edecekleri üzerinde bir kez daha düşünülmalıdır.

3. Kitapta verilen bir diğer ilginç bilgi Bornova Demiryolu ile ilgilidir. Hazırlayanlar bunu şu şekilde ifade etmişlerdir (s. 31):

"Bu nedenle 1885 yılında İzmir Limanı yeniden modern bir liman olarak yapılırken; aynı zaman diliminde İzmir'den Kasaba (Turgutlu)'ya kadar uzanan demiryolu da inşa edilmişti. Bornova ovası boyunca Kasaba'ya doğru giden demiryolunun en önemli istasyonlarından biri de Bornova'nın hemen kıyısındaydı."

Kanımızca yazarlar, İzmir'in, Sanayi Devrimi ile XIX. yüzyılda açılan yeni dünya düzeninde Doğu'da hatırı sayılır bir yer tutar hale gelmesi üzerinde durmak istemişlerdir. Burada öncelikle İzmir limanının 1885'te yapıldığı bilgisi verilmektedir. Ancak, İzmir limanının, daha doğrusu rıhtımının, 1874 yılı sonlarında tamamlandığı, bazı bina ve dalgakıran inşaatıyla birlikte 1880'de bitirilebildiği kaynaklarda yer almaktadır. Bu bir tarafa bırakılırsa, yazarların anlatımından okuyucular İzmir-Kasaba demiryolu ve bağlantısı olan Bornova hattının da bu tarihte yapıldığını düşünebilirler. Ne var ki, Bornova demiryolu hattının tamamlanma tarihinin 1865 olduğu ve ertesi yıl resmen hizmete açıldığı yazarların uzmanlık alanları dolayısıyla da kolaylıkla ulaşabilecekleri açık bir bilgidir. Bunun ifade yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak, "*Bornova ovası boyunca Kasaba'ya doğru giden demiryolu*" ifadesinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin takdiri okuyucuya bırakılmıştır! Acaba, Bornova'yı, coğrafyayı ve tarihi bilmeyenlerin Bornova ovasından Turgutlu'ya uzanan demiryolu hattında lokomotifinden dumanlar savrulan bir tren hayal etmelerinin mi istendiği pek anlaşılamamaktadır.

4. Yazarların ifade tercihleri konusunu gözden geçirmeleri gerektiği de bir öneri olarak sunulabilir. Tarih anlatımında kullanılan kelimelerin terim ve kavramsal karşılıkları anlam kaymalarına neden olabilmektedir. Bunu bir örnekle somutlaştırmak yerinde olacaktır. Şöyle ki, kitapta 16. yüzyılda Hersek-zâde Ahmed Paşa'nın Bornova'daki vakıf hamamına dikkat çekilerek;

“Osmanlı Devlet’inde vakıflar güçlü yapıları olan kurumlardı. Nitekim sonradan Bornova’nın camileri, hamamları ve diğer kurumları ile birlikte, değişik Osmanlı Beyleri’nin ve sultanlarının hasları arasında görüldüğü; bunlara vakıf niteliği verildiği de kayıtlarda geçer...”

satırlarına yer verilmiştir (s. 25-26). Kaynak gösterilmediği için içeriği ile ilgili değerlendirmeye girişmeksizin belirtilen yüzyıl için değişik ‘Osmanlı Beyleri’ ile kimlerin kastedildiği anlaşılamamaktadır. Kuruluş döneminde Osmanlı hükümdarları için “*bey*” sıfatının kullandığı bilinir ancak sonraki yüzyıllarda padişahlar için kullanılmamıştır. Eğer devlet adamları imâ edilmişse bunlar da bu dönemde “*paşa*” unvan/sıfatı ile anılmışlardır. Burada, “*Beyler ve sultanlar*” ifadesi birlikte geçtiğinden “*sultan*”ın padişah için mi yoksa hanedan ailesi mensubu hanımlar için mi kullanıldığı da açık değildir. Bilindiği üzere, ‘*sultan*’ kelimesi ismin önünde erkek, isimden sonra getirildiğinde kadın adı olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, kullanılan sözcük, terim ve kavramların yersiz veya yetersizliğiyle anakronik algılar yaratılmasına fırsat verilmemesi gerekmektedir. Üstelik burada çoğul olarak kullanılan “*camiler, hamamlar ve diğer kurumlar*” ifadesi de okuyucuların bu yüzyılda bir köy olan Bornova’daki eserleri merak edebileceğinden izaha muhtaçtır¹³⁹.

5. Kentle ilgili önemli sayılabilecek tarihler için de aynı dikkat ve özen gösterilmelidir. Sözelimi, Bornova’da Charlton Whittall (1791-1867) tarafından eşi Magdaleine Giraud (1790-1861) anısına, halen ayakta olan (Suphi Koyuncuoğlu Anadolu Lisesi yanında) St. (Aziz) Mary/Maria Magdalene Anglikan/Episcopal Kilisesi’nin yapım tarihi 1837 olarak verilmiştir (s. 31). Ancak, kaynaklardan kontrol edilebileceği üzere kilise 1857/58’de inşa edilmiştir. İyi niyetli yaklaşımla bunun alıntıdan veya yazımdan kaynaklanan bir yanlışlık olduğu düşünülebilir.

¹³⁹ Bornova şehir merkezindeki Büyük (Hüseyin İsa Bey) ve Küçük (Ömer Lütfü Bey) câmiler hakkında bkz. Vehbi Günay, *a.g.e.*, s. 9-78.

6. Ne var ki, kitapta yakın dönem Osmanlı tarihi ile ilgili son derece büyük anakronik yanlışlıklarla dolu satırlar yer almaktadır. Şöyle ki, yazarların;

“Sultan Abdülmecit ve onun oğlu Sultan Abdülaziz’in İzmir’i ziyaret edişleri, kent tarihi açısından derin izler bıraktı. Hatta Sultan Abdülaziz, 23 Nisan 1865 günü Bornova’ya geldiğinde; Whitall ailesinin evinde ağırlandı.” (s. 32)

bilgisini nasıl kaydedebildiklerinin izahı biraz güçtür. Çünkü, uzmanlık gerektirmeden ulaşılabilecek basit bilgiye göre, Sultan Abdülaziz yazarların kaydettiği gibi, Sultan Abdülmecid’in oğlu değil kardeşidir, babaları ise Sultan II. Mahmud’tur.

Ayrıca burada, Osmanlı hükümdarı Sultan Abdülaziz (1861-1876)’in Bornova’yı ziyaretine değinilmiş aynı bilgi daha sonra da tekrarlanmıştır (s. 126). Bilindiği üzere, Padişah’ın Mısır gezisi kapsamındaki İzmir ve Bornova ziyareti 1865’te değil 1863 yılında gerçekleşmiştir. Kısacası bu iki satırla akademisyenlere tarih metodolojisi derslerinde öğrencilerine anakronik hatalar konusunda verecekleri bir örnek kazandırılmıştır.

7. Tarihçe kısmında, I. Dünya Savaşı sonrasında Bornova’nın Yunan işgali ve kurtuluşuna yer verilmiştir. Ayrıntılı anlatımlarla ilgili Hasan Mert’in doktora tezinde genişçe yer verildiğini ve sözlü kaynakların kullanıldığını da belirtmek gerekir. Uzmanlığa saygı gereği, kitapta hiçbir yerde adı geçmeyen, Yüzbaşı İbrahim Hakkı (Erginakin, 1893-1954)’nın isminin kentnin önemli caddelerinden birine verilmiş olduğu hatırlatılarak bu konunun değerlendirilmesi erbabına bırakılmıştır.

8. Kitapta, Bornova’yla ilgili kaynaklardan mutlaka kontrol edilerek yazılması ve bu şekilde tarihin eline bırakılması gereken bilgiler bulunmaktadır. Bunlara bir-iki örnekle açıklık kazandırılabilir: Yazarlar, Büyük Park’ın yerindeki Müslüman mezarlığından söz ettikten sonra; *“Bu mezarlık merkezden aşağılara doğru uzanır; sonra daha ötelerde, bugün yüksek duvarlarla çevresi örülmüş olan Hıristiyan Mezarlığı bulunurdu. Günümüzde iki parçalı olan ve ortasından yol geçen bu mezarlık tek parçaydı.”* bilgisini vermişlerdir (s. 59). Ancak, halen Gediz caddesinin iki yanında kalmış durumdaki mezarlıkların birisinin Anglikan/İngiliz (5.650 m²), diğerinin Musevi Mezarlığı (6.300 m²) olduğu bilinmektedir¹⁴⁰. Dolayısıyla kaynak belirtilmediğinden burasının hangi tarihte ve nasıl tek parça Hıristiyan Mezarlığı olduğu açıklanmaya değerdir.

¹⁴⁰ Bornova’daki Müslüman ve Gayri-Müslim mezarlıkları ile ilgili olarak kısaca bkz. Vehbi Günay, *a.g.e.*, s. 145 vd. Ayrıca bkz. Siren Bora, “İzmir Bornova Yahudi Mezarlığı”, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 2 (2015), s. 39-83.

Ayrıca, ilerleyen sayfalarda, Bornova Ortaokulu'ndan bahsederken; "... bugün Osman Kibar kavşağına yakın bir yerde olan, bugünkü ismiyle Suphi Koyuncu Lisesi olan Bornova Ortaokulu ..." (s. 115) kaydına yer verilmiştir. Ancak, H. Arıcan'ın *Bornova Albümü*'ndeki resmin (s. 86) kullanılmasına rağmen alıntı doğru değildir. Nitekim, Bornova Ortaokulu günümüzde Bornova Veteriner Kontrol Enstitüsü Müdürlüğü'nün bahçesinde kalan ve halen yoldan da görülebilen ilk binasında faaliyet göstermiştir. Üstelik okulun bugünkü ismi de Suphi Koyuncuoğlu Ortaokulu ve yanında Suphi Koyuncuoğlu Anadolu Lisesi'dir.

9. Kitap içerisinde Bornova coğrafyasıyla ilgili yanlışlıklar da dikkati çekmektedir: "*Bornova'ya çok yakın köylerde, örneğin Naldöken, Doğanlar, Pınarbaşı, Sütçüler, Yakakent gibi köylerde ...*" (s. 91). Burada sayılan yerleşim birimlerinden Kemalpaşa'ya bağlı Sütçüler'in Bornova'nın hangi zamanda köyü olduğu, Yakakent'in ise Yakaköy'e verilmiş gayri resmi bir isim mi olduğu anlaşılammamaktadır.

10. Kitapta yer alan anlatımlarda bazı müphemiyet ve ifade karmaşıklıkları görülmektedir. Örneğin: "*Cumhuriyet'in ilk yıllarında Bornova'da yaşayan halk ziraat, zanaat ve ticaretle hayatları[nı] devam ettiriyorlar[dı]. İzmir[in] diğer ilçelerine nazaran, Bornova'da seyyar ve yerli aşiretler bulunmuyordu. Genellikle ahali bağcıydı...*" (s. 60) ifadesinden yazarların Bornova'da bulunmadıklarını kaydettikleri "seyyar ve yerli aşiretler" ile neyi kastettikleri tam olarak anlaşılammamaktadır.

11. Yazarlar, anlatımlarını edebi ifadelerle zenginleştirmişlerdir. Ancak, bunların tarihi bilgilerle örtüşmesi gereği de gözden uzak tutulmamalıdır. Örneğin; "*Üniversitenin açılışına 1955 yılında dönemin başbakanı Adnan Menderes katılmıştı. Hızla yapılar yükseldi. Şimdi, Bilgisayar Bölümü'nün olduğu o tarihi bina, üniversitenin ilk fakültesi olacaktı. Adnan Menderes binanın yuvarlak basamaklarına çıkarak, üniversitenin açılışını gerçekleştirdi. Başbakan geldiği için, açılış törenine Bornovalıların pek çoğu çoluk çocuk katılmışlardı.*" (s. 119). Yerel tarih için olduğu kadar Cumhuriyet tarihi açısından da Ege Üniversitesi'nin açılışı önem taşımaktadır. Ancak, üniversitenin resmi açılış töreni 1955'te değil 9 Mart 1956 Cuma günü gerçekleştirilmiştir ve açılışa katılan heyetin başında Cumhurbaşkanı Celal Bayar bulunmaktadır. Üniversitenin ilk binası ise, inşası Cumhuriyet'in ilânının onuncu yıldönümüne yetiştirilmiş olan Bornova Ziraat Mektebi/Enstitüsü'nün binasıdır¹⁴¹.

¹⁴¹ Açılış töreni için bkz. <http://www.egebook.ege.edu.tr/files/kurulus/files/assets/basic-html/page72.html> (Erişim: 20.07.2015)

Ülkemizin yakın dönem tarihiyle ilgili dikkatten kaçtığı anlaşılan değerlendirmeler de mevcuttur. Bir örnek: "... Ancak 1933 üniversite reformuna kadar, bu kurumun (İstanbul Darü'l-fünunu Tıp Fakültesi) çok başarılı olduğu söylenemez. Ülkenin yaklaşık 11 milyon nüfusu vardı..." (s. 104) Burada, sadece ilk düzenli nüfus sayımımız olan 1927 sayımında Türkiye nüfusunun bunun çok üzerinde (13.648.270) olduğunu belirtmek gerekir.

Son olarak, "bellek" kelimesinin dilimizde hafıza, zihin, hatır gibi karşılıkları olması dolayısıyla eserin adının "Belleklerde" yerine "Belleklerden Dile Gelen Bornova" şeklindeki bir tercihle Türkçemize yazım ve ifade açısından daha uygun düşebileceği görüşümü yazarlarla paylaşmak isterim.

Daha önce kaydedilmiş olmakla birlikte, yukarıda kaleme alınan satırların amacı, bazı belirgin örnekler üzerinden, çalışılan konuyla ilgili yeterli araştırma yapılmamasının yol açacağı yanlışlıklarla birlikte özensiz anlatımların yazarları için açıklanması zorluk teşkil edecek hususlar oluşturacağına dikkat çekmektir. Özellikle, akademisyen kimliği taşıyanların ve bunu kullanarak faaliyet gösterenlerin kamuoyunun bilgilendirilmesi ve tarihin eline belge bırakılması konusunda gösterecekleri hassasiyetin asgari değil azami olmak zorunluluğu vardır. Bu noktada akademisyenlerin, "mutlaka" çok iyi bildikleri, sözü hatırlatmakla yetinerek konuyu bitirmek yerinde olacaktır: "*Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir, yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat bütün insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.*"

c. Sözlü Tarih Çalışmalarına Dair Görüş ve Düşünceler

Esaslı yöntem ve çalışma zorlukları taşıyan bu zahmetli uğraşıyla ilgili eli kalem tutan herkes tarafından kolaylıkla yapılabilecek ya da ben yaptım oldu kabilinden meydana getiriliverecek bir faaliyet olduğu izlenimi doğmuştur. Öyle ki bunun, gerekli ön çalışma gerçekleştirilmeden sadece karşılıklı söyleşi yöntemiyle yapılan ve sonunda sadece anlatıcının söylediklerini kabaca aktarmayı yeterli gören pek çok örnek ortaya çıkarılmıştır. Burada, yerel ölçekte hatıraların, bilgi ve belgelerin derlenmesinin son derece önemli olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Ancak şurası unutulmamalıdır ki, genellikle, bir defa yapılacak bu işin ciddiyetsiz, kuralsız, plansız, gelişigüzel, baştan savma veya sadece maddî kaygı gözetilerek gerçekleştirilmesi, hele hele sonuçların analiz edilmeden, rastgele, özet olarak ya da kişisel kaygılarla yayınlanması umulan faydayı

sağlamaya yetmeyeceği gibi eksiklik ve yanlışlıkların telafi edilememesi de tarihin gerçeklerini gölgeleyecektir. Doğal olarak, doğru soruların sorulup yerinde yanıtların alınmaması durumunda beklenen sonuç elde edilemeyecek, maksat hâsıl olamayacaktır.

Bornova'ya gönül vermiş bir akademisyen olarak, Bornova özelinden hareket etmek üzere genel olarak sözlü tarih çalışmalarının yürütülmesinde dikkat çekebileceği düşünülen bazı görüş, düşünce ve öneriler aşağıda sunulmuştur. Paylaşılacak kısa kişisel değerlendirmelerle bu alanda çalışan/çalışacak araştırmacılara katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Amaç: Yürütülen çalışmayla amaçlananın sadece kentin yaşayanlarına tanıtımı, reklamı veya propagandası olmadığı başlangıç aşamasında öncelikle belirginleştirilmelidir. Sözlü tarih derlemesinin amacının kentlilik bilincinin oluşturulması adına geçmiş belleği tesis edilmesi gayreti olduğu vurgulanmalıdır.

Yürütücüler: Oluşturulacak yürütücü ekibin yetkinlik ve yeterlilikleri çalışmanın başarısını belirlemesi açısından son derece önemli olduğundan konuya duyarlı ve titiz araştırmacıların istihdamı gözetilmelidir. Görüşme yapacak kişilerin kent ve çevresi ile ilgili ön çalışma ve okuma yapmaları zorunludur. Bunun için öncelikle kaynak taraması yapılması gerekmektedir. Kentte yaşamayan veya ilgisi olmayanların küçük çaplı gezilerle çevreyi ve insanları tanımaları yürütecekleri çalışma adına büyük yarar sağlayacaktır.

Plan-Program: Sözlü tarih çalışmasının sistematik olarak yürütülmesi gereklidir. Çalışmanın dikkatli bir şekilde planlanması kadar yapılan programa riayet edilmesi başarıyı sağlayan unsurların başında geldiği unutulmamalıdır. Rasyonel bir şekilde oluşturulacak iş paketi süreç içerisinde titizlikle gözetilmelidir.

Çalışmanın kademeler halinde programlanması ve bölümlere ayrılması edinilen bilgilerin değerlendirilmesi aşamasında araştırmacıların daha fazla bilgilenmiş olmalarını sağlayacağından eldeki malzemenin peyderpey işlenmesi yararlı olacaktır.

Anıları Derlenen Kişiler

Planlama aşamasında özellikle kendisiyle söyleşi yapılacak kişiler grubunun doğru belirlenmesi gerekmektedir. Kentte ve kırsalda pek çok kişinin yaşadığı veya çeşitli yerlerde ikamet eden hemşehriler olduğu göz önünde bulundurulduğunda görüşüne başvurulacak kişilerin tespitinde kullanılan ölçütler son derece büyük önem kazanmaktadır. Herkesle söyleşi

yapılması mümkün olamayacağına göre sözlü tarih çalışmasında başvuru alan kişiler arasında homojenlik veya nitelikli dağılım oluşturulmalıdır. Aksi durumda temsil sorunu doğabileceğinden bu durumda yeterlilik te sorgulanabilir hale gelecektir. Görüşme yapılacak kişilerin seçimi bağlamında başlangıçta yaşı büyük kişilere başvurulması doğal şartlar ve yöntem açısından yerinde olacaktır. Oluşturulacak listede yer alan kişilerin doğum yeri ve meslekleri özellikle belirtilmelidir.

Kentte yaşayan bütün yerel yöneticilerle birlikte mülki/ıdari amir olarak kaymakamların anılarının derlemesi özellikle gereklidir. Örneğin bu çalışmada, belediye başkanlarından sadece Ali Sözer, Sırrı Aydoğan, Aysel Bayraktar ve Kâmil Okyay Sındır ile yapılmış söyleşilerden alıntılar olmakla birlikte kentin iki dönem başkanlığını yapmış (1983-1989 ve 1999-2004) Cengiz Bulut veya Aziz Kocaoğlu'na yer verilmemiş veya gerekçesi belirtilmemiştir. Ayrıca, bu guruba, Adil Demir gibi, Bornova'ya emek vermiş İzmir milletvekillerinin de dâhil edilmesi yerinde olacaktır.

Çalışma sistematığı içerisinde belirli memur ve meslek gruplarından temsilcilerin seçilmesi gerekir. Örneğin, "Bornova'da Eğitim" olarak açılacak bir başlık altında eğitimcilerin, öğretmen ve müdürlerin, görüşlerinin alınması kentin ayrılmaz bir parçası olan Ege ile diğer üniversitelerin yönetici ve öğretim üyelerinin anılarına başvurulması şüphesiz çalışmayı daha kıymetli kılacaktır. Kentte yaşayan gayri Müslimler, cemaat önderleri, sivil toplum kuruluşları, odalar, dernekler ve kulüpler hatta askeri kurumlar da bu açıdan değerlendirilmelidir.

Söyleşi Aşaması: "Ne biliyorsan anlat, ne söylemek istiyorsan, aklına ne geliyorsa söyle" türündeki söyleşi tarzının istendik sonuçlara ulaştırmaya yetmeyeceği açıktır. Söyleşilerde yanıtlanması istenecek sorular listesinin (*check-list*) oluşturulması son derece önemli olduğundan konuşma akışı içinde buna riayet edilmesi ve atlanmayarak net yanıtların alınmasına dikkat edilmelidir.

Resmi görevliler ve sivil vatandaşlarla yapılan söyleşilerde anlatılanlar, duyup-dinlenenler, şahit olunanlar ile kişisel görüş ve yorumlar başlıkları altında toplanacağından bunların ayırımının yapılması son derece önemlidir.

Herkesçe ilke olarak kabul edileceği üzere, yaşam algısı, siyasal görüş, etnik veya dini farklılıklar kurumsal faaliyetler açısından hiçbir zaman belirleyicilik teşkil etmediği gibi çalışmayı gerçekleştirenler için de hassasiyetle gözetilmesi zorunludur. Kendisine başvuru alan kişilerin siyasi görüşleri belirleyici olarak dikkate alınmamak veya gündelik politikaya dair anlatıları söyleşiler sırasında sürekli kontrol edilmek zorundadır. Aynı

hassasiyet kişilerin özel yaşamını ilgilendiren konular için de geçerli olmalıdır.

Söyleşi: Anlatılarda isim, yer ve tarih gibi bilgilerin (5N, 1 K) peşinen kabul yerine çapraz kontrol yöntemiyle tutarlılığının teyit edilmesi tercih edilmelidir. İnsanların yaşadıkları günler ve yaşam alanlarıyla ilgili zaman zaman duygusal aktarımlar yapacakları, hatırlayamayacakları, karıştırabilecekleri veya o an ki duygularının etkisiyle farklı söylemler geliştirebilecekleri unutulmamalıdır. Ayrıca, afâki anlatımların, kişisel yorumların söyleşi yapılan kişiler tarafından desteklenmek ve kesinleştirmek için zorlanmalıdır. Örneğin, bu çalışmada, Bornova'da Nergis Bayramı, ayva ve nar şenliklerine değinilmiş (s. 135) ancak bunların zamanlarına dair tarih bilgisi kaydedilmemiştir.

Anlatıcılar, herkesçe bilindiğini farzederek veya bilinemeyeceğini fark etmeyerek özellikle yer ve mekân belirlemeleri yapacaklarından söyleşiyi yapanların bu yerleri mutlaka şimdiki konumlarıyla belirtilmesini sağlamalıdır.

Ülkemizde genel olarak kendisiyle söyleşi yapılanlar yaşadığımız günler itibarıyla bakıldığında ve doğum tarihleri dikkate alındığında çoğunlukla hatıraları 1940'lı yıllardan başlamaktadır. Bu çalışmada da görüleceği üzere, XX. yüzyılın başlarından itibaren gelişmeye başlayan küçük bir şehir yerleşmesinden ve şehir hayatının ana aksının merkezde bulunan çarşı-pazarda cereyan ettiği dikkate alınarak sadece o zamanın şahitlerine hitap etmek yerine kabataslak ta olsa kent yerleşimini kroki üzerinde göstermek daha kalıcı olacaktır.

Söyleşi yapılan kişilerin ellerinde mevcut belge veya fotoğrafların suretleri alınacağından bunların zamanları ve ait oldukları kişiler mutlaka kaydedilmelidir.

Metinlerin Oluşturulması: Metin çözümlenmeleri ve yazıya geçirilmesi aşaması sözlü tarih çalışmasının en önemli ve dikkat gerektirici aşamasıdır. Bu noktada tercih çalışma grubu veya yürütücüyeye ait olmakla birlikte, konuşmalardan oluşturulacak metinler mutlaka günümüz ifade tarzı ile yazım usullerine uymak ve anlaşılır olmak zorundadır. Ancak, metinlerde özellik arz eden kelime ve kavramlarla anlatım ve ifade hususiyetlerine yer verilmelidir.

Anıları derlenen, bilgisine başvuru, ellerindeki kişisel belge ve fotoğrafları kayıt altına alınanların söyleşi metinlerinin ve diğer görsel materyalin bilimsel yöntemlerle değerlendirilerek tümünün yayınlanması kurumsal sorumluluk gereğidir. Söyleşilerin görüntü ve ham metinlerinin arşivdeki mevcudiyeti bunların yayınlanmasına engel olmamalıdır. Bu

noktada çağlar boyunca herkesin bildiği bir gerçeği hatırlamakta yarar vardır: Söz uçar, yazı kalır. Bu konuda oluşturulacak açık erişimli bir internet sitesi de yararlı olabilecektir.

Son olarak, talep üzerine veya mümkün olursa, yazıya dökülmüş söyleşi metinlerinin ilgili kişinin dikkatine sunulularak kontrol ve yapacakları eklemelerle onaylarının alınmasının sağlanabileceği de değerlendirilmelidir.

Sonuç Yerine

“Kent belleği” sözü bir yerleşim biriminin geçmişine ait kültürel değerler olan bilgi ve her türlü taşınır-taşınmazların kayıt altına alınması, gelecek kuşaklara aktarılmasını esas alır. Bu kaygı ve faaliyet, kolektif olmakla birlikte kentin temsilcisi durumundaki yerel yönetimin vazgeçemeyeceği ve hafife alamayacağı bir sorumluluktur. Ayrıca kentte bulunan yükseköğretim kurumlarının da çalışma alanlarında öncelik oluşturmalıdır. “Belleği olmayanın kimliği olamayacağı” yargısı yerleşim birimleri açısından çok iddialı görünse de aslında gerçeğin yalın bir ifadesi sayılabilir. Bir mahallin tarihselliği de herhalde bünyesinde barındırdığı ve dokusunu oluşturan fiziki ve mimari unsurlarla birlikte bütün manevi değerleridir. Dolayısıyla yaşayan bir şehrin tümüyle yaşaması ve yaşadıklarını unutmaması gereklidir.

Belleklerde Dile Gelen Bornova'nın hazırlayan bilim insanları ile Tarihi Kentler Birliği (TKB) üyesi olan Bornova Belediyesi'nin henüz yeni sayılabilecek bir geçmişe sahip bulunan Kent Arşivi ve Müzesi'nce kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilen sözlü tarih çalışmalarının sonuçlarının tanıtımı ve gelecek yayınlarının habercisi niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Yerel yönetimin geç kalınmış bir görev ve sorumluluğu üstlenerek bu konuda faaliyete geçmiş olması takdire değerdir. Çalışmayı gerçekleştiren meslektaşlarımızın yerel yönetimin imkânlarıyla desteklenerek hayatiyet kazanan projede yer almaları ve kamunun dikkatine sunulularak tarihin eline bırakılmış eserdeki emekleri de aynı şekilde kıymetlidir. Arşiv ve müzenin başlangıcını yaptığı nitelikli faaliyetlerinin kalıcı ve sürekli olması Güzel Bornova'ya gönül verenlerin en içten istek ve temennisidir.

Vehbi Günay*

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Bornova/İzmir.
e-posta: vehbi.gunay@ege.edu.tr